

ТЕМА 4 КОНФЛИКТ

За средно образование

Риболовниот конфликт

Како можеме да ја решиме дилемата на одржливост?

4.1 Риболовната игра (1)

4.2 Риболовната игра (2)

4.3 Како да фатиме „колку што е можно повеќе риби“?

Испитување и размислување

4.4 Како да ја постигнеме одржливоста?

Начини на балансирање на цели и надминување конфликти

Тема 4

Конфликт

Риболовниот конфликт

Како да ја решиме дилемата на одржливост?

Вовед за наставници

1. Што обработува оваа тема

Оваа тема се концентрира на проблемот за тоа како да се управува со заеднички ресурси. Ако политичките одлучувачи, компаниите и граѓаните не успеат да ги решат ваквите проблеми, тие можат да доведат до сериозни конфликти, а дури и до војна.

За да се илустрира проблемот, замислете ја оваа секојдневна ситуација: Во киносала која е полна со посетители еден ситен човек не може да гледа бидејќи пред него седи „џин“ висок 2 метри. Затоа ситниот човек стои. Но тогаш и другите посетители имаат попречен видик па стануваат и тие. На крајот сите во киносалата стојат. Никој не гледа подобро од предходно, згора на тоа стоењето е понеудобно од седењето. Всушност ситуацијата е понеисправна од предходно, бидејќи малите луѓе не можат да гледаат ништо.

Овој пример е многу сличен со „големите“ проблеми на управување со ресурси, на пример прекумерниот риболов. Ваквите проблеми се решаваат тешко бидејќи имаат две димензии, како што покажува примерот во киносалата:

1. Кое правило им е потребно на посетителите на киното за да се обезбеди добар видик за секого?
2. На кој начин може ова правило да се спроведе ако некој во киносалата го прекрши?
(инструменталната димензија)

Покрај прекумерниот риболов, примери за „големи“ проблеми на управувањето со ресурси се глобалното затоплување, исфрлање на нуклеарен отпад, и прекумерно трошење на залихите на подземни води. Вклучени се многу играчи со компетитивни интереси (проблематската димензија). На глобално ниво нема некоја супер-држава која би спровела правила на суверена држава (институционалната димензија). Сепак притисокот од проблемите како глобалното затоплување и климатските промени се зголемува и затоа политичките лидери и граѓаните од целиот свет мораат да се потрудат за решение.

Риболовната игра се однесува на проблемот со прекумерниот риболов, концентрирајќи се на проблемот на одржливоста, првата димензија на тој проблем. Задачата би била прекомпликувана за учениците ако се опфати и институционалната димензија; сепак постои можност да се обработи институционалната димензија со проширување и поврзување на риболовната игра со темата 5. Видете го воведот на темата 5 за понатамошни информации за оваа опција.

2. Риболовната игра

Оваа игра е клучната задача во оваа тема, а тоа е присвојување на пристап на учење преку задачи. Учениците се соочуваат со проблем и мора да најдат решение – под временски притисок – како што мораат во реалноста. Учениците се потсетуваат на нивните искуства во лекциите 3 и 4.

Во риболовната игра учениците се соочуваат со проблемот за тоа како да се управува со заеднички ресурси. Играта е создадена со сценарио кое изгледа доста едноставно. Учениците формираат четири групи и претставуваат четири групи на рибари кои живеат во села околу езеро. Бројот на риби во езерото е заедничкиот ресурс на рибарите и нивниот единствен извор на приходи. Учениците ќе станат веднаш свесни дека заедничкиот интерес е да се избегне прекумерниот риболов.

Но, не постојат правила ниту институции како општински риболовен совет во кој што играчите ќе можат да комуницираат за проблемот. Ниту пак рибарите имаат претстава колку риби можат да уловат без да го оштетат размножувањето на рибите. Учениците имаат задача да ги идентификуваат овие проблеми и да преземат акција.

Наставникот управува со играта. Пред играта да започне, учениците добиваат намерно двосмислено упатство „Уловете колку што можете повеќе риби“. Играчите можат да го протолкуваат упатството на два начина:

- „Како индивидуален тим, направете максимален приход“ (Краткорочно зголемување на заработка)
- „Како заедница, внимавајте долгорочно да ловите што е можно повеќе риби“ (Долгорочна одржливост).

Искуството покажало дека учениците обично ја прифаќаат целта на краткорочно зголемување на заработката. Некои групи фаќаат помалку риби и наскоро ќе откријат дека не само што се посиромашни туку и не можат да го спасат рибниот фонд со некоординиран труд. Наскоро се претставува сценариото во кое рибниот фонд е во опасност од исцрпување и се создава разлика меѓу богатите и сиромашните селани. Играчите можеби имаат силни чувства бидејќи играта создава победници и губитници кои потоа преминуваат во сиромаштија како заедница.

Учениците имаат застрашувачки предизвик:

- Мораат да направат заеднички труд за да го решат проблемот.
- Мораат да почнат со комуницирање.
- Мораат да се информираат за размножувањето на рибниот фонд и да направат шема за одржлив риболов.
- Тие ќе откријат дека им треба институционална рамка за секој да ги следи правилата за кои се согласиле.
- На крај, тие мораат да се согласат за правило на фер дистрибуција на уловот.

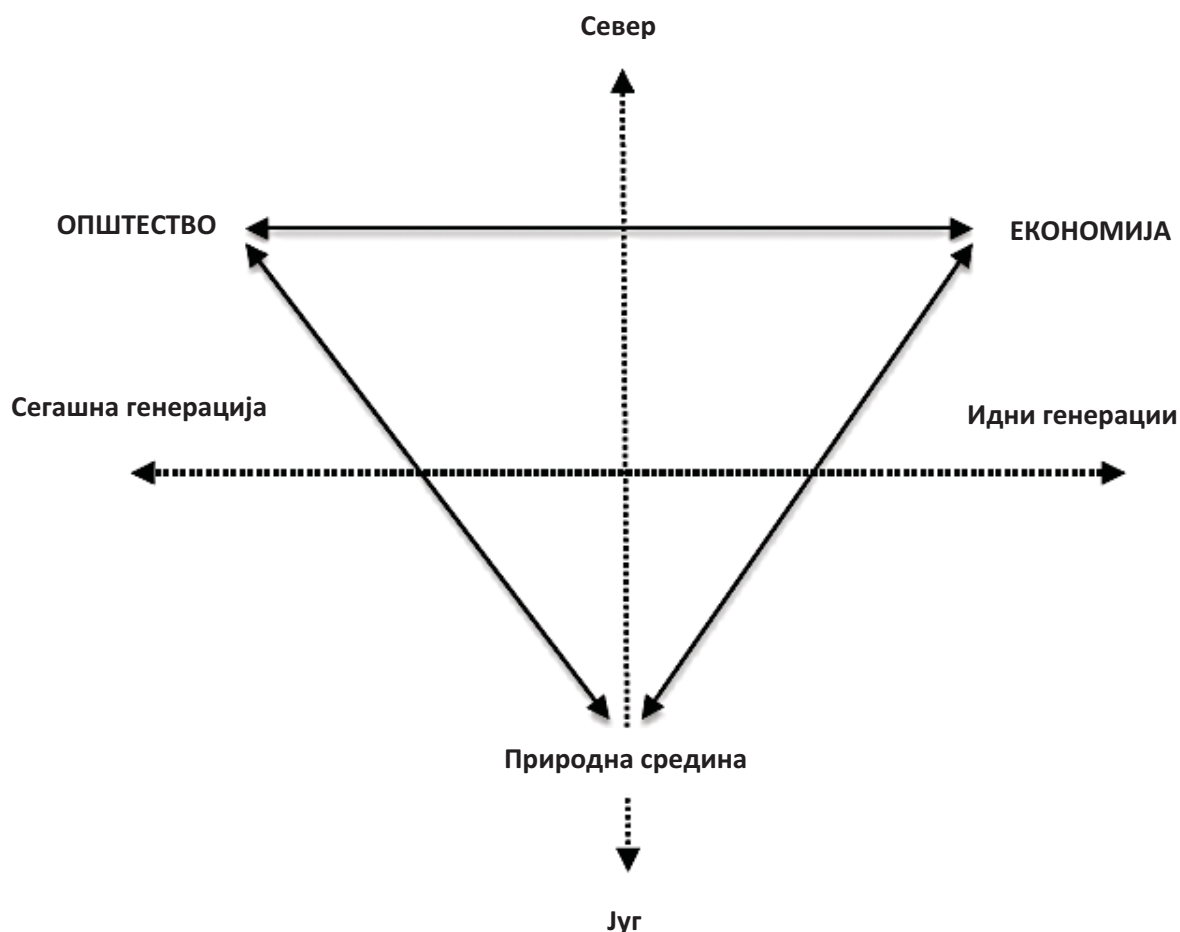
Риболовната игра колку и да изгледа едноставно, ги носи учениците до сржта на некои од глобалните проблеми на 21-от век и им прикажува за што се работи во политиката – решавање на итни проблеми кои се закана за заедницата, па дури и човештвото.

3. Размислување

Учениците можеби ќе успеат да решат некои од проблемите со кои се соочени, а можеби и нема. Важно е во фазата на размислување учениците да разберат дека од неуспехот не треба да се срамиме. Прво, неуспехот е почестиот исход од успехот во реалноста и второ, риболовната игра не е училишна задача туку претставува комплексен политички проблем. Никој не го знае точното решение однапред; мораме да пробуваме додека го најдеме.

Во риболовната игра учениците ќе откријат комплексни прашања кои можат да се поврзат со моделот на одржливост (материјал за ученици 4.2):

- Кое е оптималното ниво на риболов што одговара на размножувањето на рибниот фонд?
- Како можеме да бидеме сигурни дека овој баланс на максимална добивка (целта на економски раст) и заштита на рибниот фонд (целта на заштита на средината) ќе биде траен, сега и во иднина?
- Што е фер дистрибуција на работниот труд и риболовната добивка меѓу четирите села во заедницата?

Модел на одржливост (материјал за ученици 4.2)

Моделот на одржливоста ги содржи сите три прашања. Тие ги претставуваат трите основни цели на економскиот раст, заштита на средината и дистрибутивната правда во општеството: тие се поврзани со двете димензии на времето (интересите на сегашната генерација и идните генерации), и просторот (глобалната димензија – север и југ).

Моделот на одржливоста ги опишува дилемите кои излегуваат ако некој играч проба да постигне само една цел, на пример профит на сметка на заштита на ресурсите, а го опишува и балансот на цели при успешна стратегија за одржливост. Материјалот за ученици 4.3 ги упатува учениците да размислуваат на резултатот од „ловењето колку што е можно повеќе риби“ од овие две перспективи – целта на привремена заработка на еден играч и од перспективата на баланс на одржливоста.

Во рамките на играта, возможно е оптимално решение кое може да се дефинира во бројки; наставникот може да го најде решението (материјал за ученици 4.4) ако им е потребна помош на учениците.

Оваа анализа ќе ги поттикне учениците да го постават прашањето зошто постигнувањето одржлив развој во поголем размер е толку тешко и што може да направи индивидуалниот граѓанин за да ја поддржи оваа цел.

Можности за проширување на темата

1. Поврзување на темите 4 и 5

Како што спомнавме погоре, учениците можат да го обработуваат прашањето за тоа која институционална рамка е со најголема корист за рибарите. Ова може да биде рамка од правила, и државен орган кој ќе ја спроведува, или заемен договор меѓу еднакви. Учениците можат да ја продолжат риболовната игра и да ја применат нивната институција како алатка, а со тоа ставајќи ја на тест.

2. Истражувачка задача

Очигледно е дека риболовната игра ги претставува политичките проблеми кои варираат од тие во заедницата до тие на глобално ниво. Како што споменавме погоре CO₂ емисиите, прекумерниот риболов, исфрлање на нуклеарен отпад и прекумерното трошење на подземни води се примери за вакви проблеми.

Можно е да се направи истражување за еден од овие или други проблеми како продолжение на часовите, или како истражувачки проект. Во овој случај учениците имаат час на кој ќе ги изнесат своите сознанија, а можеби и ќе се дискутира за следни чекори.

Сите ние сме имале искуство со конфликт и за повеќето од нас тоа е непријатно. Во плуралистичките општества разликите меѓу луѓето со различни интереси и вредности се зголемува, што го зголемува потенцијалот за конфликт.

Политичките општества сесочуваат со предизвикот како да се справи со конфликтите. Демократијата е систем кој се обидува да го цивилизира конфликтот. Таа ја создава рамката преку која конфликтот се решава не преку насилство туку преку зборот. Размената на аргументи и јасната артикулација на различни интереси е дури и корисна, бидејќи дава јасна слика за потребите и интереси на различни групи во општеството кои треба да се земат предвид кога се одлучува.

Во плуралистичките општества со демократски устав, конфликтите обично се решаваат со компромис. Ова функционира најдобро ако конфликтот е во врска со распределба на сиромашен ресурс како финансии, време, вода, итн. Конфликтите кои се концентрираат на идеологија – различни вредности, религиозни убедувања итн., потешко се решаваат со компромис; тогаш мора да се најде мирољубив начин на соживот. Конфликтите кои се концентрираат на идентитет – боја, етничко потекло – не можат да се решат, туку мора да се запре од страна на „силна држава“.

Потенцијалот за конфликт е присутен секогаш и секаде при комуницирање на луѓето едни со други. Во ОДГ/ОЧП, учениците можеби ќе научат да го гледаат конфликтот како нешто „нормално“ од кое не треба да се плашат. Секако, тие мораат да ги поседуваат вештините за справување со конфликт преку преговарање и одговорност – спремноста да се земат предвид перспективите и интересите на другите, и да се заштитат правата на сите кои учествуваат во мирното решавање на конфликти. Затоа овој прирачник може да се смета како серија на обучувања за вештини на решавање конфликти. Учеството во демократија значи учествување во решавањето на конфликти.

Развивање на компетенции: упатувања до другите теми во оваа книга

Што покажува оваа табела

Насловот на овој прирачник, *Учество во демократијата* се концентрира на компетенциите на активниот граѓанин во демократијата. Матрицата го покажува потенцијалот за дополнување помеѓу темите во овој прирачник. Матрицата покажува кои компетенции се развиваат во 4-тата тема (засенчениот ред во табелата). Колоната која е со задебелена рамка ги покажува компетенциите за донесување политички одлуки и делување – таа е задебелена поради блиските врски со учеството во демократија. Редовите подолу ги означуваат врските со други теми во овој прирачник: кои компетенции што ги поддржуваат учениците во 4-тата тема се развиваат во овие теми?

Како може да се користи оваа матрица

Наставниците може да ја користат оваа матрица како алатка за правење план за часовите по ОДГ/ОЧП на различни начини.

- Оваа матрица им помага на наставниците кои имаат само неколку часа да ги посветат на ОДГ/ОЧП: Наставникот може да ја одбере само оваа тема и да ги изостави другите,

бидејќи тој/таа знае дека некои од клучните компетенции до одреден степен се развиваат во оваа тема – на пример, преземање одговорност, анализа на проблеми, преговарачки вештини.

- Матрицата ги потсетува наставниците на потенцијалот за дополнување кој помага за учениците постојано да се обучуваат, во битни области и различни контексти кои се поврзани на многу начини. Во овој случај наставникот бира и комбинира повеќе теми.

Теми	Димензии на развојот на компетенции			Ставови и вредности
	Политичка анализа и расудување	Методи и вештини	Учество во демократија Донесување политички одлуки и делување	
4 Конфликт	Анализа на дилеми и конфликти Заемна зависност Одржливост	Идентификување на сложени проблеми Преговарање	Компромиси Координација на политики	Волја за правење компромиси Одговорност
2 Одговорност	Анализа на дилеми	Согледување на последиците од изборите		Заемно признавање
3 Разноликост и плурализам	Потенцијал за конфликти во плуралистичките општества	Преговарање		
5 Правила и закон	„Правилата се алатки“ за справување со конфликти	Анализа на проблеми и решенија	Создавање и применување на институциона рамка на правила за решавање конфликти	
6 Влада и политика	Политиката – процес на решавање на проблеми и конфликти	Опис и анализа на процеси на политичко одлучување	Учество на јавни дебати за донесување одлуки	
7 Еднаквост	Конфликт меѓу мнозински и малцински групи		Создавање на средства Балансирање на групни интереси	Присвојување на туѓите перспективи
8 Слобода	Говорењето – медиум за цивилизирано решавање на конфликти	Дебатирање	Стратегии за аргументи	„Волтерски дух“: ценење на слободата на мислење и изразување на сите

ТЕМА 4: Конфликт – риболовниот конфликт

Како можеме да ја решиме дилемата на одржливост?

Тема на лекција	Стручно оспособување/цели на учење	Задачи на ученикот	Материјали и извори	Метод
Лекција 1 Риболовната игра (1)	Анализирање на комплексна ситуација, одлучување при временски притисок. Учениците стануваат свесни за дилемите при одржување на одржливоста.	Учениците ги идентификуваат проблемите и развиваат решенија и стратегии.	Материјал за наставници 4.1-4.4. Калкулатор или компјутер. Парчиња хартија (ширина А4), маркери.	Учење преку задачи.
Лекција 2 Риболовната игра (2)	Преговарање за компромис. Заемна зависност, конфликт на интереси.	Учениците анализираат комплексен проблем. Учениците (треба да) соработуваат за да развијат заедничко решение.	Исто како во лекција 1.	Учење преку задачи.
Лекција 3 Како да фатиме „што е можно повеќе риби“?	Аналитичко размислување: поврзување на искуствата со апстрактен концепт или модел. Модел на одржливи цели.	Учениците размислуваат за искуството со риболовната игра.	Материјал за ученици 4.2. Материјалот за ученици 4.3 е опционален.	Искажување после испитувањето. Пленарна дискусија. Индивидуална работа.
Лекција 4 Како можеме да ја постигнеме одржливоста?	Анализа и расудување: Размислување за искуството преку анализа заснована на концепти. Стимулацијата многу влијае на нашето однесување. Ефектот на стимулациите се контролира со правила (екстерно) или одговорност (самоконтрола).	Учениците применуваат концепти на нивното лично искуство.	Материјал за ученици 4.2.	Презентации. Пленарна дискусија. Информации од наставникот.

Лекција 1

Риболовна игра (1)

<p>Оваа матрица ја сумира информацијата која наставникот треба да ја испланира и предаде на часот.</p> <p>Стручното оспособување директно се однесува на ОДГ/ОЧП.</p> <p>Крајната цел на учење покажува што учениците знаат и разбираат.</p> <p>Задачата на учениците, заедно со методот го формираат главниот елемент на процесот на учење.</p> <p>Списокот на материјали е во корист на подготовката за час.</p> <p>Временскиот буџет на наставникот му дава груба ориентација за организацијата на време.</p>	
Стручно оспособување	Анализирање на комплексна ситуација, донесување одлуки под временски притисок.
Крајна цел на учењето	Учениците стануваат свесни за дилемите при одржување на одржливоста.
Задачи на учениците	Учениците ги идентификуваат проблемите и развиваат решенија и стратегии.
Материјали и извори	Материјал за наставници 4.1-4.4: 4.1 Копии од евидентни листови за групи. 4.2 Табела за репродукција на рибниот фонд (за наставникот). 4.3 Евидентна табела (харт. табла, обична табла или проектор). 4.4 Евидентен дијаграм (харт. табла, обична табла или проектор). Калкулатор или компјутер. Парчиња хартија (А4 ширина), маркери.
Метод	Учење преку задачи.
Временски буџет	1. Вовед во риболовната игра. – 10 мин.
	2. Риболовна игра (три рунди). – 30 мин.

Информационо поле

Ако дозволуваат условите, лекциите 1 и 2 треба да се комбинираат. Но играта може да се игра и во 2 одделни рунди.

На почетокот, учениците ниту се охрабруваат да комуницираат едни со други, ниту наставникот интервенира кога тие комуницираат – освен кога се работи за временскиот период.

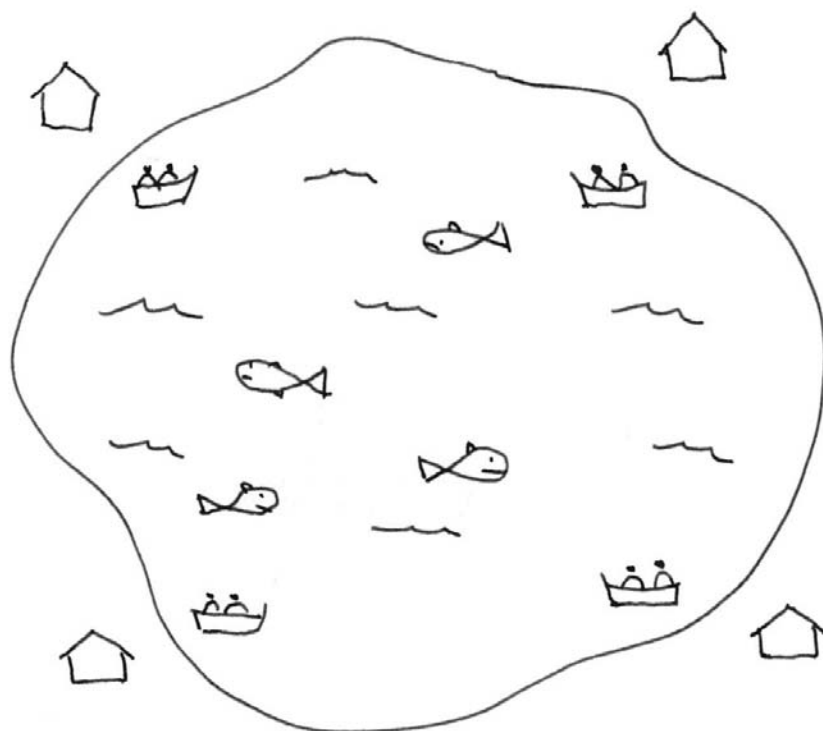
Опис на лекцијата

Фаза 1: Вовед во риболовната игра

Наставникот им објаснува на учениците дека ќе играат игра која симулира битен дел од вистинскиот живот.

„Замислете дека сте член на една од четирите селски заедници кои живеат на брегот на езерото. Има многу риби во езерото, така што не треба да се грижите од што ќе живеете. Риболовот е единствената гранка од економијата и немате друг извор на приходи.“

Наставникот може да го илустрира овој вовед со едноставен цртеж на табла, на кој е езерото, неколку риби и четирите рибарски села, секое со пристаниште покрај брегот.

„ Вие одите на риболов преку целата година, но има затворена сезона во зима и пролет за да се обнови рибната популација. Во овие месеци морате да живеете од залихите на сушена риба и да ги поправате чамците и мрежи за да бидете подготвени за следната сезона.“

Тука учениците добиваат упатства за тоа како се игра играта.

Тие формираат четири групи од најмногу по шест ученици во група. (Ако има повеќе од четири групи, потребно е да се адаптира табелата за резултати – видете ги материјалите за наставници 4.3).

Секоја група работи како тим на рибари. Тие можат да му дадат интересно име на чамецот и добиваат евидентен лист за да го запишуваат уловот.

Играта се игра во рунди кои ги претставуваат риболовните сезони и затворените сезони кога рибната популација се обновува.

Наставникот користи само една фраза за да ја дефинира целта на играта, „Улове колку што е можно повеќе риби“. Ова упатство може да се сфати на различни начини но наставникот не појаснува понатаму и остава на учениците да одлучат за нивната риболовна политика. Во 3-тата лекција учениците ќе се вратат на оваа стартна точка.

На почетокот на сезоната, секоја група одлучува за квотата на риби која сака да ја улови. Максималната квота на риби е 15% од еден чамец. Бидејќи рибната популација на почетокот на првата сезона е 140 тони, ова значи дека максималниот улов по група е 21 тон. (Повторно, ограничувањето по група мора да се адаптира ако учествуваат повеќе од четири групи.)

Наставникот не дава повеќе информации за тоа што ќе се случи ако секоја од групите го достигне ограничувањето и нивниот вкупен улов по група изнесува 84 тони. Ова веќе е дел од играта: учениците сфаќаат колку малку знаат. Тие ниту знаат кој пат ќе го одберат нивните соперници, ниту ја знаат стапката на размножување на рибите. Ако сакаат, тоа можат самите да го дознаат.

Фаза 2: Риболовната игра

Почнува првата рунда. Групите дискутираат за тоа која квота да ја одберат. По четири минути наставникот ги бара евидентните листови од групите. Тој/таа ги внесува квотите во евидентната табела, ги пресметува уловените тони на секој чамец и вкупната квота и улов во оваа прва сезона (овде корисен е калкулатор или компјутер). Тој/таа ги внесува резултатите и ги презентира на учениците. Развојот на рибниот фонд и вкупниот улов се прикажува на дијаграм базиран на материјалите за наставници 4.4.

Со упатување на табелата на раст, наставникот им кажува на учениците која е вкупната популација на риби на почетокот на втората сезона.

Учениците повторно ги добиваат евидентните листови и тие го пресметуваат вкупниот улов преку сезоните.

Искусството покажало дека учениците обично одат до границата на почетокот, така што најверојатно вкупниот улов ќе изнесува 70 тони – половина од рибниот фонд, а можеби и повеќе од тоа. Ако популацијата на риби се намалила за половина, таа ќе се обнови до нивото од 94 тони. Ова значи дека рибниот фонд се намалил една третина за една година. Кривите линии на дијаграмот покажуваат остар пад и ја прикажуваат непосредната опасност од целосно исцрпување на рибниот фонд.

Учениците тука ќе станат свесни за оваа закана. Ако сите ја користат максималната квота од 15%, рибите ќе бидат блиску до изумирање за две или три сезони. Групите ќе дискутираат за тоа дали треба да ги намалат квотите за да се спречи истребувањето. Од оваа точка натаму, секоја игра се развива различно, во зависност од возраста и полот.

Следните рунди се играат на истиот начин. Низ следните три рунди, групите не се советуваат да комуницираат, но тие можат да го прават тоа ако покренат иницијатива. Наставникот, кој е раководител на играта, дава малку време на учениците но инсистира дека следната рунда ќе почне за 5 минути; ова ја претставува реалноста – кога почнува сезоната, рибарите мораат да работат.

По неколку рунди, наставникот може да направи „чудо“ ако уловот пребрзо се намалил, со додавање неколку тони на бројката која е во табелата на раст.

По четвртата рунда, наставникот ги советува групите да комуницираат ако тоа не го направиле досега.

Некогаш групите ќе направат заедничка одлука, некогаш нема. Групите одлучуваат дали и до која граница ќе бидат обврзани со заеднички договори – како и во вистинскиот живот.

Лекција 2

Риболовната игра (2)

Оваа матрица ја сумира информацијата која наставникот треба да ја испланира и предаде на часот.

Стручното оспособување директно се однесува на ОДГ/ОЧП.

Крајната цел на учење покажува што учениците знаат и разбираат.

Задачата на учениците, заедно со **методот** го формираат главниот елемент на процесот на учење.

Списокот на **материјали** е во корист на подготовката за час.

Временскиот буџет на наставникот му дава груба ориентација за организацијата на време.

Стручно оспособување	Преговарање за компромис.
Крајна цел на учењето	Заемна зависност, конфликт на интереси.
Задачи на учениците	Учениците анализираат сложен проблем. Учениците (треба да) соработуваат за да развијат заедничко решение.
Материјали и извори	Исто како во лекција 1.
Метод	Учење преку задачи.
Временски буџет	1. Риболовна игра (4-та рунда). – 7 мин.
	2. Преговори -15 мин.
	3. Риболовна игра (рунди 5-7). – 20 мин.

Информационо поле

Учениците продолжуваат со играта, играјќи уште три или четири рунди.

По 4-тата рунда, наставникот ги советува учениците да разговараат едни со други, ако не го направиле тоа досега. Овој пат буџетот е сопрен, за учениците да имаат можност да ги разменат своите мислења и сугестии. Наставникот одлучува колкав ќе биде овој период пред учениците да продолжат.

Опис на лекцијата

Фаза 1: Учениците играат една рунда

Наставникот ги претставува резултатите. Ако учениците преземат иницијатива, наставникот ги остава да продолжат и им дава време. Наставникот најавува дека интервалот меѓу риболовните сезони е продолжен за 10 минути.

Фаза 2: Преговори

Учениците се соочуваат со сериозен проблем – прекумерниот риболов – и немаат институционална рамка (правила на комуницирање, систем на риболовни правила и контроли, итн.) како поддршка освен ако не ја создадат.

Наставникот не треба да учествува во дискусиите на учениците на никаков начин (советник, коментатор, претседавач итн.), но внимава и слуша. Можноста за учење во пристапот на учење преку задачи лежи во проблемите, а учениците треба самите да се справат со нив како што е и во вистинскиот живот.

Фаза 3: Учениците играат три конечни рунди

Наставникот ги повикува учениците да продолжат со играта во нормално темпо. Зависно од резултатот од преговорите, играчите можат да ја сменат риболовната политика и резултатите ќе покажат успех при избегнувањето на колапс на рибниот фонд.

Лекција 3

Како да уловиме „што е можно повеќе риби“?

Испитување и размислување

Оваа матрица ја сумира информацијата која наставникот треба да ја испланира и предаде на часот.

Стручно оспособување директно се однесува на ОДГ/ОЧП.

Крајната цел на учење покажува што учениците знаат и разбираат.

Задачата на учениците, заедно со **методот** го формираат главниот елемент на процесот на учење.

Списокот на **материјали** е во корист на подготовката за час.

Временскиот буџет на наставникот му дава груба ориентација за организација на времето.

Стручно оспособување	Аналитичко размислување: поврзување на искуството со апстрактен концепт или модел.
Крајна цел на учењето	Модел на одржливи цели.
Задачи на учениците	Учениците размислуваат за нивното искуство во риболовната игра.
Материјали и извори	Материјал за ученици 4.2 (материјалот за уч. 4.3 е опционален.
Метод	Искази во испитувачката фаза. Пленарна дискусија. Индивидуална работа.
Временски буџет	1. Испитување: учениците излегуваат од нивните улоги. – 15 мин. 2. Учениците ја истражуваат двосмисленоста на изразот „Улове што е можно повеќе риби“. – 10 мин. 3. Моделот на одржливи цели. – 15 мин.

Информационо поле

Испитување: учениците излегуваат од улогите. Може да се појават силни чувства.

Индуктивен пристап кон моделот на одржливи цели: учениците развиваат целни категории за моделот на одржливост преку нивните искази во испитувачката фаза. Вежба за апстрактно размислување.

Конструктивистичко учење: учениците го создаваат контекстот во кој им е потребен и го разбираат моделот на одржливост. Наместо да го прашуваат наставникот, тие ги поставуваат прашањата во времето за размислување.

Опис на лекцијата

Фаза 1: Испитување

Учениците излегуваат од улогите во риболовната игра

Наставникот прави белешки на таблата, оставајќи место за втора колона.

Може да се очекува учениците да имаат силни чувства?

- Конфликт меѓу победниците и губитниците.
- Богати и сиромашни рибари.
- Уништување на природните ресурси.
- Пад на вкупниот риболовен резултат (осиромашување на целата риболовна заедница).
- Тешки преговори, пр. неодговорност, некои партнери не сакаат да соработуваат.
- Тешкотии да се најдат витални информации. Заеднички претпоставки за прекумерен риболов.
- Нема авторитет кој наметнува правила.
- Нема награди за одговорниот риболов – помалку риболов значи сиромаштија, и повеќе улов за другите рибари.

Фаза 2: Размислување

Учениците ја истражуваа двосмисленоста на изразот „Улове колку што е можно повеќе риби“

Наставникот објаснува дека учениците воочиле голем проблем. За да се надминат ваквите проблеми, првиот чекор е да ги разбереме, како што во медицината на докторот му е потребна дијагноза пред тој/таа да одлучи каква терапија да примени.

Наставникот ги потсетува учениците на упатството кое го добија пред да почне играта и ја пишува фразата на табла „Улове колку што е можно повеќе риби“.

Наставникот им вели на учениците да се сетат како го разбрале ова упатство и која им била целта кога ја одредиле риболовната квота. Тие треба да размислуваат на три точки:

„Улове“ – кој треба да улови?

„колку што е можно повеќе“ – која е границата означена со зборовите „колку што е можно“?

Тие поминуваат минута во тишина. Наставникот потоа ги прашува за мислења. Учениците објаснуваат како го разбрале упатството и ги искажуваат нивните намери. Кога ќе се направи јасна слика, наставникот ги впишува клучните искази на табла.

Ако учениците искажат дека ја усвоиле перспективата за нивното село, концентрирајќи се на нивните интереси на сметка на другите и околината, резултатот ќе биде како во следната табела. Но можеби некои ученици вклучиле други перспективи, и резултатот ќе биде поблиску до целосната слика (види ја втората табела).

Нашата цел во риболовната игра: „Улове колку што е можно повеќе риби.“					
Кој?		Колку што е можно повеќе?		Кога?	
Нашиот чамец		Граница		Денес	
		по квота			
Благосостојба за нас		Благосостојба за нас		Благосостојба за нас	

Ако учениците ја задржале својата перспектива на зголемување на приходите на нивното село, резултатите ќе бидат воочливи. Учениците ќе видат дека со тесното концентрирање на „благосостојба само за нас“ тие колективно создале катастрофа.

Ова го раѓа прашањето дали учениците можат да осмислат алтернатива или поконструктивно толкување на целта „улове колку што е можно повеќе риби“.

Од друга страна, ако учениците вклучат други цели како што се заштитата на рибниот фонд или одговорност за другите села околу езерото, контрастот меѓу одредувањата на цели ќе стане веднаш воочлив.

Исто така, учениците можеби ќе проверат дали почетното упатство треба да се смени. Како и да е, ако тие се согласат за претпоставениот модел дека рибите во езерото се единствениот избор на протеини, тие ќе го прифатат тоа.

На крајот, каков и да е правецот кој дискусијата го зела, учениците треба да имаат сфатено и согледано дека „ловењето колку што е можно повеќе риби“ може да се толкува на многу начини кои имаат различни последици.

Наставникот ги сумира информациите од учениците и ги додава на таблата:

Нашата цел во риболовната игра: „Улове колку што е можно повеќе риби.“					
Кој?		Колку што е можно повеќе?		Кога?	
Нашиот чамец	Сите од нас	Граница		Денес	Долгорочно
		по квота	По стапка на размножување		
Благосостојба за нас	Благосостојба за сите	Благосостојба за нас	Заштита на ресурсите	Благосостојба за нас	Одговорност (околина, идни генерации)
Конфликт	Мир	Конфликт	Мир	Конфликт	Мир

Оваа слика можеби ќе предизвика нови прашања кај учениците.

Јасно е дека алтернативите се многу логични од инсистирање на „благосостојба за нас“ на сметка на сите, бидејќи резултатот е конфликт. Но зошто ние играчите не се обидовме да ги балансираме овие цели уште на почетокот, и зошто беше толку тешко да се согласиме за овие цели во преговорите?

Фаза 3: Моделот на одржливи цели

Чекор 3.1: Учениците ја поврзуваат нивната дискусија со моделот

Наставникот ги дели мат. за ученици 4.2 (Модел на одржливи цели). Учениците имаат задача да ја идентификуваат целта во моделот за кој само што дискутирале („благосостојба за нас“ – „благосостојба за сите“ – „заштита на природната средина“ – „одговорност за идните генерации“).

Учениците одговараат по краток период на тивко проучување. Тие ќе ги идентификуваат целите од триаголникот во материјалите и зависно од предходната дискусија, ќе ги идентификуваат и понатамошните цели.

Наставникот се осврнува на објаснителните белешки (значењето на двостраните стрелки, димензиите на целите: одржливи цели, временска димензија, глобална димензија).

Чекор 3.2: Одредување на домашна задача: учениците подготвуваат информации за следниот час

Наставникот им дава домашна задача на учениците. Тие треба да подготват информации кои ќе се предадат на почетокот на следниот час. Тие ги добиваат следните упатувања како мини-материјал (види материјал за наставници 4.5)

1. Објаснете зошто е толку тешко да се постигнат две или повеќе одржливи цели истовремено. Осврнете се кон материјалот за ученици 4.2 и нашата дискусија на часот.
2. Објаснете зошто повеќето од играчите се држат до целта на индивидуален приход, дури и кога катастрофалните последици се јасни.

Ако сакате, можете да дадете конкретни примери.

Исказите нека ви бидат подготвени во писмена форма.

Наставникот има можност да ги набави материјалите за ученици 4.3 како поддршка за учениците ако е потребно.

Лекција 4

Како да постигнеме одржливост?

Начини на балансирање на цели и надминување на конфликт

Оваа матрица ја сумира информацијата која наставникот треба да ја испланира и предаде на часот.

Стручно оспособување директно се однесува на ОДГ/ОЧП.

Крајната цел на учење покажува што учениците знаат и разбираат.

Задачата на учениците, заедно со **методот** го формираат главниот елемент на процесот на учење.

Списокот на **материјали** е во корист на подготовката за час.

Временскиот буџет на наставникот му дава груба ориентација за организацијата на време.

Стручно оспособување	Анализа и расудување: Размислување на искуството преку анализа базирана на концепти.
Крајна цел на учењето	Стимулациите силно влијаат на нашето однесување. Ефектот на стимулациите се контролира со правила (екстерно) и одговорност (самоконтрола). Концепти: стимулација, дилема.
Задачи на учениците	Учениците применуваат концепти на нивното лично искуство.
Материјали и извори	Материјал за ученици 4.2.
Метод	Презентации; пленарна дискусија; информации од наставникот.
Временски буџет	1. Учениците ги предаваат своите информации – 10 мин.
	2. Учениците размислуваат за влијанието на стимулациите на нивното однесување. – 15 мин.
	3. Учениците дискутираат за двата основни пристапи за решавање на дилемата одржливост – профит. – 15 мин.

Информационо поле

Во оваа лекција учениците ќе го применат концептот на стимулации на нивното однесување во риболовната игра. Правилата на играта направија учениците да се концентрираат на максимализација на нивните краткорочни цели без разлика на последиците за другите рибари или заедничкиот рибен фонд.

Во оваа заклучна лекција, учениците ќе дискутираат за начини на контролирање на стимулациите кои имаат контрапродуктивни ефекти. Ова се прави на два начина. Прво, преку политички средства (авторитативен пристап); правилата и законите дозволуваат или забрануваат одреден тип на делувања. Наградите и казните се средства за спроведување. Второ, индивидуалците го контролираат нивното однесување самите, преку преземање одговорност. Учениците дискутираат кои пристап го претпочитаат.

Домашната задача е важна од повеќе аспекти: учениците размислуваат и го запишуваат резултатот од предходниот час. Тие земаат збор на почетокот на овој час и се активно вклучени од самиот почеток. Наставникот добива повратна информација за тоа што учениците разбрале и научиле. Ова на наставникот му дава правец за како тој/таа да продолжи (конструктивистичко учење и инструкции насочени кон учениците).

Опис на лекцијата

Фаза 1: Учениците ги даваат нивните информации

Наставникот ја поврзува темата на лекцијата со клучните прашања

Се очекува учениците да дојдат на часот со нивните искази за две клучни прашања. Со размислувањето на овие прашања учениците ја создаваат концептуалната рамка за целиот час (конструктивистичко учење).

1. Објаснете зошто е толку тешко да се постигнат две или повеќе одржливи цели истовремено. Осврнете се кон материјалот за ученици 4.2 и нашата дискусија на часот.
2. Објаснете зошто повеќето од играчите се држат до целта на индивидуален приход, дури и кога катастрофалните последици се јасни.

Ако сакате, можете да дадете конкретни примери.

Исказите нека ви бидат подготвени во писмена форма.

Наставникот ја претставува темата на часот: како да ја постигнеме одржливоста? Тој/таа ја пишува темата на табла и дава збор на учениците. Секој од учениците ги обработува двете прашања.

1-во прашање: Одржливи цели

Се очекува учениците да имаат размислено за следниот проблем: Иако одржливите цели се хармонични една со друга, има некои кои заемно не одговараат. На пример, заштитата на природната средина оди заедно со одговорноста за идните генерации и човештвото како целина (глобална перспектива, еден свет). Овие цели се во опасност ако сегашната генерација инсистира на зголемено богатство (економија). Општеството (целта на фер распределбата) и економијата (зголемување на производството) можеби се хармонични, но во многу случаи не се.

Риболовната игра беше најлош случај во кој сè отиде на погрешен пат. Дури и побогатите рибарски села се соочија со економски пад.

Учениците можеби ќе се осврнат на моменталните напори за хармонизација на економскиот раст и заштита на средината: рециклирање на отпадот, производство на струја од ветер, сончеви или вечерни генератори или развој на автомобили кој возат на струја.

2-ро прашање: Целта на индивидуално богатство

Се очекува учениците да размислувале за следниот проблем: во риболовната игра изгледаше дека „победникот“ е селото со најголем улов. Одговорноста за средината не се исплатеше, во многу буквална смисла.

Во секоја рунда, наставникот дава збор на 6 до 10 ученици. Која ќе се појави јасна слика, учениците ќе се обидат го сумираат тоа што го чуле. Резултатот може да дојде блиску до тоа што беше истакнато, но може и да се разликува. Ако учениците не се согласуваат, ова треба да се искаже.

Фаза 2: Учениците размислуваат за влијанието на стимулациите врз нивното однесување

Со кратко излагање, наставникот ги претставува двата концепти кои помагаат учениците да разберат како тие се однесувале во риболовната игра.

Во играта одговорноста за средината и состојбата на другите не се исплатеше на многу буквален начин, но максимизацијата на уловот за зголемување на богатството се исплатеше. Сигналот беше многу јасен. Ваквиот начин на суптилно влијание врз нас, терајќи нè да се однесуваме на одреден начин, но не присилувајќи нè, се вика *стимулација*.

Тука наставникот паузира и им вели на учениците да размислуваат за стимулациите кои ги искинале во нивниот секојдневен живот. Можеме да очекуваме примери како следниве:

- Обично го купуваме поевтиниот производ ако квалитетот е главно ист.
- Се трудиме на училиште за да постигнеме високи оценки.
- Родителите ветуваат награда за нивните деца ако се добри на училиште.
- Осигурителните компании нудат бонуси на клиентите ако тие не ги повлечат парите.
- Добивате подарок ако се претплатите за списание, или ако убедите пријател да се претплати.
- Некои луѓе не сакаат да се испијанат бидејќи мислат дека ќе се наруши нивната репутација.

Учениците или наставникот прават заклучок од овие примери.

Овие примери јасно покажуваат дека стимулациите се во корист на нашите индивидуални интереси. Често и отворено поврзани се со пари, но исто така и со нашата желба да се биде успешен или прифатен од другите. Конкурентните пазарни економии силно се потпираат на стимулациите, а заработувачката стимулација е јадрото на конкурентноста на слободниот пазар. Затоа не е изненадување ако учениците реагираат на стимулација која им е доста позната.

Фаза 3: Учениците дискутираат за двата основни пристапи за решавање на дилемата одржливост – профит

Наставникот дава втор прашалник поврзан со концептот за дилеми. Стимулацијата за да ја зголемиме нашата индивидуална добивка е голема. Од перспективата на одржливост, последиците ако одговориме на стимулацијата за профите се катастрофални, а ние го знаеме тоа. Ние сме во дилема. Знаеме дека треба да направиме нешто за заштита на заедничките ресурси, но ако се обидеме ќе направиме неуспех и ќе бидеме посиромашни од другите. Затоа се враќаме на нашата цел за профит, плашејќи се од најлошото. Оваа ситуација, во која правиме нешто навистина погрешно без разлика која опција и да ја одбереме – а мораме да избереме една – се вика *дилема*. Учениците треба прво да прашуваат прашања за разбирањето. Откако ќе се согласат за тезата дека мотивацијата за заработка во почетната фаза на риболовната игра е голема, тие можат да се свртат кон прашањето за тоа како може да се надмине деструктивниот потенцијал. Овде битно е искуството додека играта трае. Дали учениците успеаа да ја контролираат и координираат нивната политика на риболов? Дури и да

не успеаа, кои решенија беа предложени? Кои решенија би рекле дека треба повторно да се погледаат?

Во поширока смисла, можеме да очекуваме идеите на учениците да се поделат во две категории. Тие можеби нема да ги обработат сите аспекти вклучени во овој идеален опис:

- *Авторитативниот пристап*: На рибарите им се потребни правила и закони и систем кој ќе ги спроведува. Рибарите се контролираат со институција која е над нив, а оваа институција, најверојатно влада, би ги истакнала одржливите цели. Слободата за следење на стимулации со профит би била строго ограничена.
- *Пристапот базиран на договор*: Рибарите потпишуваат договор за правила и принципи на однесување и можеби за одржливи цели. Тие можеби ќе се согласат за систем на контроли и санкции.

Која од овие две опции ја претпочитаат учениците? Ако има малку време, наставникот бара учениците да кренат рака, и еден или двајца ученика од секоја страна ги кажуваат нивните причини. Ако дозволува времето може да се направи и дискусија. Учениците можеби ќе истакнат дека слабоста на хиерархискиот, авторитативниот пристап е дека таквата дистанцирана институција ќе нема јасно разбирање за одржливите цели. Локалниот пристап базиран на договор има предност во својата експертиза, но е инфериорен во санкционирањето на прекршоци на договорот. Бидејќи рибарите се еднакви партнери, тие не можат меѓусебно да си бидат „полиција“.

Материјал за наставници 4.1
Риболовна игра: евидентен лист за играчи

Евидентен лист		
Број на чамец	Име _____	
Број на сезона	Риболовна квота (15% максимум)	Улов (во тони, вкупна количина)
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		

Евидентен лист		
Број на чамец	Име _____	
Број на сезона	Риболовна квота (15% максимум)	Улов (во тони, вкупна количина)
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		

Материјали за наставници (раководители на играта) 4.2

Табела на размножување: Закрепнување на рибната популација (во тони на риби)

- На крајот на сезоната останати се 47 тони риба во езерото.
- Во затворената сезона популацијата се обновува. Во овој пример бројот на популацијата е 56 тони на почетокот на новата риболовна сезона.
- Раководителот на играта ги претставува бројките на играчите кои тогаш одлучуваат за нивниот улов во следната сезона.
- Раководителот не смее да ја покаже оваа табела на играчите.

Крај на стара сезона	Почеток на нова сезона	Крај на стара сезона	Почеток на нова сезона	Крај на стара сезона	Почеток на нова сезона	Крај на стара сезона	Почеток на нова сезона
тони	тони	тони	тони	тони	тони	тони	тони
0	0	38	43	76	103	114	147
1	0	39	45	77	104	115	147
2	1	40	46	78	106	116	147
3	1	41	47	79	107	117	147
4	2	42	49	80	109	118	147
5	2	43	50	81	110	119	147
6	3	44	52	82	112	120	148
7	4	45	53	83	113	121	148
8	5	46	55	84	115	122	148
9	7	*47	*56	85	116	123	148
10	11	48	58	86	118	124	148
11	12	49	59	87	119	125	149
12	13	50	61	88	121	126	149
13	14	51	62	89	122	127	149
14	15	52	64	90	124	128	149
15	16	53	65	91	126	129	149
16	17	54	67	92	128	130	150
17	18	55	69	93	130	131	150
18	20	56	71	94	132	132	150
19	21	57	73	95	134	133	150
20	22	58	75	96	136	134	150
21	23	59	76	97	138	135	150
22	24	60	78	98	140	136	150
23	25	61	79	99	141	137	150
24	27	62	81	100	142	138	150
25	28	63	82	101	142	139	150
26	29	64	84	102	142	140	150
27	30	65	85	103	143	141	150
28	31	66	87	104	143	142	150
29	32	67	89	105	144	143	150
30	34	68	91	106	145	144	150
31	35	69	92	107	145	145	145
32	36	70	94	108	145	146	150
33	37	71	95	109	146	147	150
34	38	72	97	110	146	148	150
35	40	73	98	111	146	149	150
36	41	74	100	112	146	150	150
37	42	75	101	113	146		

* го покажува примерот кој е користен овде – 47 тони (крај на стара сезона) – 56 тони (почеток на нова с.)

Материјал за наставници 4.3

Риболовна игра: евидентен лист за играчи ✂

Број на сезона	Популација на риби пред сезона (тони)	Брод број 1		Брод број 2		Брод број 3		Брод број 4		Вкупна квота %	Вкупен улов	Бр. на риби после сезона
		Квота %	Улов (тони)	Квота %	Улов (тони)	Квота %	Улов (тони)	Квота %	Улов (тони)			
1	140											
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												

Материјал за наставници 4.4

Риболовна игра: евидентен лист за играчи

Тони	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
160										
150										
140	X									
130										
120										
110										
100										
90										
80										
70										
60										
50										
40										
30										
20										
10										
0										
Бр. на	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Копирајте го овој дијаграм на проектор или табла. Запишувајте го развојот на рибниот фонд (почеток на сезона) со обележување на тоните риби и цртање две линии во различни бои.

Материјал за наставници 4.5

Упатства за домашна задача (мини-материјал за ученици)

Учениците ги добиваат следните упатства за домашната задача. Оваа страна може да се копира и сече во мини-материјали. Пишаното упатство е попрецизно и штеди време од часовите.

1. Објаснете зошто е толку тешко да се постигнат две или повеќе одржливи цели истовремено. Осврнете се кон материјалот за ученици 4.2 и нашата дискусија на часот.
2. Објаснете зошто повеќето од играчите се држат до целта на индивидуален приход, дури и кога катастрофалните последици се јасни.

Ако сакате, можете да дадете конкретни примери.

Искажете нека ви бидат подготвени во писмена форма.

1. Објаснете зошто е толку тешко да се постигнат две или повеќе одржливи цели истовремено. Осврнете се кон материјалот за ученици 4.2 и нашата дискусија на часот.
2. Објаснете зошто повеќето од играчите се држат до целта на индивидуален приход, дури и кога катастрофалните последици се јасни.

Ако сакате, можете да дадете конкретни примери.

Искажете нека ви бидат подготвени во писмена форма.

1. Објаснете зошто е толку тешко да се постигнат две или повеќе одржливи цели истовремено. Осврнете се кон материјалот за ученици 4.2 и нашата дискусија на часот.
2. Објаснете зошто повеќето од играчите се држат до целта на индивидуален приход, дури и кога катастрофалните последици се јасни.

Ако сакате, можете да дадете конкретни примери.

Искажете нека ви бидат подготвени во писмена форма.

1. Објаснете зошто е толку тешко да се постигнат две или повеќе одржливи цели истовремено. Осврнете се кон материјалот за ученици 4.2 и нашата дискусија на часот.
2. Објаснете зошто повеќето од играчите се држат до целта на индивидуален приход, дури и кога катастрофалните последици се јасни.

Ако сакате, можете да дадете конкретни примери.

Искажете нека ви бидат подготвени во писмена форма.

Тема 4.5 Основна информација за наставници

Листа на дела поврзани со риболовната игра

Garrett Hardin (1968), "The tragedy of the commons", in *Science*, Volume 162 (1968), p. 1244, www.garretthardinsociety.org.

Elinor Ostrom (1990), *Governing the commons. The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.

Wolfgang Ziefle (2000), "Fischerspiel und Verfassungsspiel. Die Allmendeklemme und mögliche Auswege", in: Gotthard Breit/Siegfried Schiele (eds.), *Werte in der politischen Bildung*, Wochenschau-Verlag, pp. 396-426, www.lpb-bw.de/publikationen/did_reihe/band22/ziefle.htm.

Wolfgang Ziefle (1995), "Das Fischerspiel", in: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg (ed.), *Politik und Unterricht* (1/1995), pp. 7-35.